

MỘT CÁCH NHÌN KHÁCH QUAN VỀ CÁC MỤC TIÊU PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG

Tóm tắt:

Sau gần hai năm thực hiện, các Mục tiêu phát triển bền vững đã đạt được sự đồng thuận vào đầu tháng 8 năm 2015 và chính thức được thông qua cuối tháng 9 năm 2015 bởi các quốc gia thành viên tại Hội nghị thượng đỉnh của Liên hợp quốc tại New York, Mỹ. Dưới đây là một số quan điểm của TS. Jan Vandemoortele đã làm việc cho Liên hợp quốc và là một trong những người xây dựng các Mục tiêu phát triển Thiên niên kỷ và quan tâm sâu sắc đến các Mục tiêu phát triển bền vững.

Sau gần hai năm thực hiện, các Mục tiêu phát triển bền vững (Sustainable Development Goals - SDGs) đã đạt được sự đồng thuận vào đầu tháng 8 năm 2015 và chính thức được thông qua cuối tháng 9 năm 2015 bởi các quốc gia thành viên tại Hội nghị của Liên hợp quốc tại New York, Mỹ. Trước khi các chiến dịch quảng cáo rầm rộ thường thấy được khởi động để ca tụng các mục tiêu này là “tiên phong”, “trọng yếu” và “lịch sử” thì đây là khoảng thời gian thích hợp để xem xét các mục tiêu này một cách khách quan.

SDGs được nhóm thành 17 mục tiêu chung với 169 mục tiêu cụ thể, mặc dù dùng từ mục tiêu là chưa chính xác. Theo định nghĩa trong Từ điển Cambridge, mục tiêu là một kết quả cụ thể cần đạt được trong thời gian nhất định. Do đó mục tiêu phải có nội dung rõ ràng, đặt ra kết quả đạt được cụ thể và xác định được thời hạn cụ thể.

Theo đó thì hầu như các mục tiêu SDGs đều không đạt tiêu chuẩn. Thực tế là phần lớn các mục tiêu không đề ra kết quả chính xác về mặt con số, mà chỉ sử dụng từ ngữ mô tả chung chung như “tăng/giảm đáng kể, hỗ trợ và tăng cường, dần dần cải thiện, nâng cấp, xúc tiến, đạt mức cao hơn, khẩn trương hành động, đảm bảo”. Ngoài ra, nhiều mục tiêu không có thời hạn cụ thể. Mặc dù phần lớn các mục tiêu được thực hiện đến năm 2030, nhưng một số mục tiêu khác có thời hạn đến năm 2020 hay 2025. Do vậy, chúng không thích hợp

để gọi là “mục tiêu cụ thể”.

Nếu loại bỏ các mục tiêu thiếu thời hạn cụ thể hoặc thiếu kết quả cụ thể thì chỉ còn 45/169 mục tiêu cụ thể. Tuy nhiên, trong số 45 mục tiêu cụ thể này vẫn không thỏa mãn điều kiện đầu tiên là rõ ràng về ý tưởng. Ví dụ, mục tiêu 4.7 hướng đến “đảm bảo người đi học thu nhận được kiến thức và kỹ năng cần thiết để thúc đẩy phát triển bền vững”. Hay mục tiêu 7.1 nêu “đảm bảo khả năng tiếp cận toàn cầu đối với các dịch vụ năng lượng hiện đại, tin cậy với giá cả phải chăng”. Mục tiêu 16.1 là “giảm đáng kể tất cả các hình thức bạo lực và tỷ lệ tử vong liên quan đến bạo lực ở mọi nơi”. Nếu so sánh với mục tiêu 3.1 là “đến năm 2030, giảm tỷ lệ sản phụ tử vong toàn cầu xuống dưới 70 trên 100.000 ca sinh sống” thì các mục tiêu đã nêu ở trên hoàn toàn không đạt tiêu chuẩn. Nếu chúng ta tiếp tục loại bỏ các mục tiêu mơ hồ như vậy sẽ còn 29 mục tiêu.

Do đó, một mô tả thực chất về SDGs là: Bao gồm 169 mục tiêu cụ thể, nhưng chỉ có dưới 30 mục tiêu thực sự. Thực chất, các Mục tiêu phát triển bền vững là sự kết hợp của lý tưởng và nguyên tắc chung, điểm thêm một số mục tiêu cụ thể. Ví dụ, đề mục 1.4 hướng đến “đảm bảo toàn bộ nam giới và nữ giới có quyền bình đẳng đối với các nguồn lực kinh tế”. Điều này đáng được ca ngợi nhưng nó không đề cập đến việc đạt được một kết quả cụ thể cho mục tiêu rõ ràng trước một thời hạn

cụ thể. Còn nhiều ví dụ khác có thể được nêu ra ở đây, tuy nhiên, cần bàn thêm một là đủ: đề mục 16.5 nêu “giảm đáng kể tình trạng tham nhũng và hối lộ dưới mọi hình thức”. Joseph Stiglitz gọi việc đóng góp và vận động hành lang cho các chiến dịch là “tham nhũng kiểu Mỹ”. Điều 16.5 không rõ có ám chỉ việc cải tổ công tác tài chính cho các chiến dịch ở Mỹ hay không. Tóm lại, khi đề cập đến các mục tiêu SDGs, điều quan trọng là không lẫn lộn giữa mục tiêu chung và mục tiêu cụ thể.

Thêm nữa, một số mục tiêu đang đặt ra kỳ vọng quá cao. Ví dụ: Việc kỳ vọng tỷ lệ suy dinh dưỡng bằng 0 đến năm 2030 là không khả thi. Hơn 25 năm qua, tỷ lệ trẻ em suy dinh dưỡng giảm từ 25% xuống 14% là một thành tựu đáng kể, người ta sẽ thắc mắc là làm sao tốc độ cải thiện này có thể cao hơn gấp đôi trong vòng 15 năm tới.

Tương tự vậy, nhóm mục tiêu đối với tỷ lệ sản phụ tử vong đầy tham vọng, nhưng không thực tế. Còn mục tiêu tỷ lệ trẻ em tử vong có vẻ khả thi ở cấp độ toàn cầu chứ không phải ở tất cả mọi quốc gia. Có thể thấy một số mục tiêu thật sự có vấn đề.

Các mục tiêu SDGs, bao gồm một số mục tiêu chung và một số mục tiêu riêng cho các quốc gia. Mục tiêu “giảm tỷ lệ sản phụ tử vong toàn cầu xuống dưới 70 trên 100.000 ca sinh sống” hiển nhiên là một mục tiêu chung. Mục tiêu này có thể đạt được ở cấp độ toàn cầu ngay khi một số quốc gia có tỷ lệ này cao hơn 70, bởi vì các quốc gia còn lại có tỷ lệ này thấp hơn mức đề ra. Tuy nhiên, mục tiêu giảm tỷ lệ tử vong dưới 5 tuổi xuống thấp nhất là 25 trường hợp trên 1000 ca sinh “ở tất cả các quốc gia” rõ ràng là mục tiêu riêng của các quốc gia. Không rõ tại sao các mục tiêu SDGs lại bao gồm cả các mục tiêu chung và mục tiêu riêng cho quốc gia. Các mục tiêu quốc gia không chỉ khó đạt được hơn, mà chúng còn trái với các

nguyên tắc về quyền tự quyết của các quốc gia và nhận thức đầy đủ về bối cảnh của mỗi nước.

Hơn thế nữa, điều đáng chú ý là hầu hết các các mục tiêu SDGs đều sử dụng các mốc chuẩn tuyệt đối, trong khi các Mục tiêu phát triển Thiên niên kỷ phần lớn sử dụng các mốc chuẩn tương đối. Cả hai loại mốc chuẩn tương đối và tuyệt đối đều có những khiếm khuyết riêng. Một số người cho rằng kết hợp cả hai loại này sẽ là giải pháp tốt nhất để hạn chế các khiếm khuyết. Tuy nhiên, các mục tiêu SDGs lờ đi lời khuyên này và chỉ sử dụng các mốc chuẩn tuyệt đối. Điều này sẽ dẫn đến các đánh giá không công bằng, đặc biệt là đối với các quốc gia kém phát triển. Như đối với các Mục tiêu phát triển Thiên niên kỷ, nhiều bài viết cho rằng: Châu Phi không đạt được các mục tiêu đề ra, trong khi thực tế là chúng ta đang bỏ quên tính công bằng trong việc đánh giá.

Cuối cùng, các mục tiêu SDGs còn có hai mục tiêu gây ngạc nhiên. Thứ nhất là, mục tiêu 1.2 đề ra “giảm ít nhất một nửa tỷ lệ nam giới, nữ giới và trẻ em ở tất cả các lứa tuổi sống đang sống nghèo khổ ở tất cả các cấp độ theo định nghĩa quốc gia”. Đây có lẽ là mục tiêu duy nhất thật sự bao quát về bản chất (cùng với vấn đề béo phì đang là một sự thiếu vắng lớn từ một chương trình nghị sự không phổ cập khác). Điều ngạc nhiên thứ hai là mục tiêu 10.c nêu “giảm chi phí giao dịch kiều hối xuống dưới 3% và xoá bỏ hành lang chuyển tiền với chi phí cao hơn 5%”. Cả hai mục tiêu này đều rõ ràng và cụ thể. Nếu chúng được thực hiện một cách nghiêm túc thì các mục tiêu SDGs có thể tạo nên sự khác biệt đến năm 2030.

Lan Phương (dịch)

Nguồn: A dispassionate look at the Sustainable Development Goals, <http://deliver2030.org/?p=6218>.